

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Actorvm Ecclesiae Mediolanensis, Pars Tertia - In Qva, Liber Memorialis Ad
populum Ciuitatis, & Dioecesis Mediolanensis, A Beato Carolo Borromaeo
Titvli Sanctae Praxedis compositus continetur

Borromeo, Carlo

Brixiae, 1603

Romam proficiscitur Pontifice mortuo; creatur Pius Quintns. cap. 9.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10502

de decore careret: propterea quod corruptis consuetudine animis, plerisque difficilis admodum videbatur: & ex voluntate, virtuteque sua quisque, vel ipsam rerum naturam ferè solet meriti. Carolus vero diuino auxilio fretus, spe maxima erat; maximoque animo omnia aggrediebatur, obibat, exquebatur, neque spes eum fefellit: ea namque fuit, Deo ita providente, omnium ad quos pertinebat in ea actione voluntas, & consensus; ut omnia prorsus feliciter euenirent. Gubernatori vero ipsi Carolus in primis mirificum pietatis testimoniū tribuebat. qui licet religiosi animi laude, quem sua sponte rebus omnibus egregie præstabat, non sit fraudandus: plurimum tamen effecisse, dubium non est, Philippi Regis voluntatem; qui magnam voluptatem, fructumque; ex ijs Caroli consilijs, actionibusque se capere cum affirmaret; præfectis etiam sui iusserat, ut ei omni officio, studioque præsto essent. His igitur de causis, qui actionis illius initia primo verebantur, exitum postea videntes, incitabantur ad imitationem. Pontifex ipse singula, quæ agebantur audiens, maximè lætabatur; etenim videbatur eo tempore Caroli studijs eiusmodi magis, quam antea fauere: ac Sirleti Cardinalis consuetudine pene assidua delectabatur. Atque inter alia de concione intra Missam habita cum accepisset; palam dixit, sibi quoque, & Cardinalibus idem esse faciendum. cui quidem quam grata illa omnia fuerint, eius hæc literæ ad Carolum scriptæ testantur.

Pij Quarti
litteræ ad
Carolus.

Iucundissima nobis fuerunt litteræ tuæ omnes; sed postremæ inter ceteras, quas ad nos xviii. huius mensis die dedisti, tum de omni synodi istius sælicæ progressu, tum præcipuè de Tridentini Concilij decretis publicè receptis; de isto-

rum populorum preparatione ad ea omnia accipienda, quæ in synodo constituentur: & de prompta item Gubernatoris, & aliorum Serenissimi Regis Catholici ministrorum voluntate; qui ad rerum decretarum usum, studium, atque operam suam omnem pollicentur. Quæ in re diuinum auxilium perspicuè agnoscens; quod ardenti, optimoque desiderio tuo, ad omnium rerum prosperitatem præsto est; te collaudamus; hortamurque, ut læto animo pergas optima constituere, & quæcunque possis laudabilia exempla edere. postea opportunè Tridentum versus honoris causa obuiam Principibus feminis procedas; aliisque præstes, quæ nos velle nosti. omnia autem te pro tua prudentia, & bonitate facturum non dubitamus. Dominus noster te seruet. Romæ v. i. Cal. Nouembris M. D. Lxv.

His rebus celeriter gestis; Carolo quam primum Romam erat redeundum, ita iubente Pontifice in primis: sed postulantis etiam rebus ipsis, negotijsque ad vniuersam Ecclesiam pertinentibus: in quibus illud præcipuum erat, & grauissimum, ut in Tridentini concilij decreta conseruanda, contra frequentes, ardentisque multorum postulationes incumbere. Illud tamen est interpositum moræ; quod Cosmi Florentinæ, Senarumque Ducis, & gentilis sui rogatu, Pontifex, eum proficisci Tridentum iussit, ad Ioannam Maximiani Imperatoris sororem excipiendam, quæ Francisco Cosmi filio; & cum ea sororem Barbaram, quæ Alphonso Ferrariæ Duci, desponsa erat. Dum autem Italiæ Cæsaris sorores appropinquarent, paucos alios dies amplius nactus, nouos Carolus exceptit labo-

Romæ proficiscitur.
Pontifex mortuo, creatur Pius Quintus.
CAP. IX.

B b a res.

res. ecclesias, & sacra collegia multa canonicorum, ac virginum iustravit, ac recognouit: ijs quæ in synodo constituerat, efficiendis, operam dedit. cadauera, quæ alte in ecclesijs collocata erant, deponi iussit; & in primis, quæ Mediolanensium Principum fuerant: de legibus quibusdam publicæ utilitatis causa ferendis egit; de illa inter ceteras, quæ sumptibus moderaretur: de qua tamen nihil confectum est, ob iniecta quædam ex humanis rationibus impedimenta. Regijs demum fœminis obuiam profectus, ex itinere Episcopi Giberti illius inductus memoria Veronam venit: cum ei præsertim ecclesiæ tunc Augustinus Valerius Episcopus, quæ diligebat valde, atque obseruabat, præflet. Ibi summo studio, parique animi submissione de Præfulis ipsius, ecclesiæque institutis; de multis administrationis ecclesiasticæ partibus, exquisiuit: Giberti olim familiares, & alumnos diligenter interrogauit: quibus enim se totum tradiderat, omnia curæ Pastoralis officia plene studebat condiscere. Dum autem Florentiam Ioannam deduceret; circiter Nonas Decembris accepit de graui admodum Pontificis morbo. tum relictis omnibus, cursu Romanam contendit: atque ita mature peruenit; ut auunculo adhuc uiuo, non modo extremum suæ præsentia solatium afferre, sed ipsa diuina salutis instrumenta necessario tempore potuerit adhibere. Ibi dicitur ante omnia statim medicos ad se vocasse, petijisseque, num spes vitæ reliqua esset: quibus negantibus; tum adisse Pontificem, dixisseque; nihil petijisse antea, ymquam, quod ab eius benignitate non accepisset: vnum adhuc petere, quod omnium minime sibi negari vellet. cum amuisset Pontifex; enixe petit, atque obsecrat; quando spes vitæ prorogandæ omnis erepta es-

set, nihil aliud penitus eo tempore vellet, quam quæ ad animæ salutem pertinerent, cogitare. tum vero efficit, ne alius quisquam, vt sæpenumero fit, aliena ingereret, molestiam exhiberet. ac pijs sermonibus, mira animi fortitudine, eum consolatus; sacra diuini viatici, & extremæ vnctionis subsidiū præbuit: neque aliquo pietatis officio defuit, vsque ad extremum spiritum. In quo & accommodatam summo Pœnitentiarum muneris functionem; & egregiam in auunculum, patremque summum pietatem; tum vero præclaram iuuenis humana cuncta despicientis constantiam licuit agnoscere. Pontifice vero Id. mensis eiusdem mortuo; ad noui Pontificis creationem ita se conuertit; vt incommodorum suorum, quibus pro humana conditione vehementer angere debuerat, prorsus videretur oblitus. erat autem præcipua illius in eo negotio auctoritas; ob magnum in primis Cardinalium numerum, qui à Pio creati, eius ductum erant de more secuturi. Atque ita se ille comparauit; vt neque hominum voluntatis, quicumque illi essent, siue Principes, siue alij; neque utilitatis propriæ sibi rationem esse habendam statueret; quo diuinæ gloriæ, ac communibus Ecclesiæ commodis inseruiret; remque omniū grauissimā castissime administraret. itaque & in itinere, cum tentaretur à Principibus amicisque viris; quidquid agere penitus recusaunt; religione sacrarum legum impediri se affirmans, ne uiuo Pontifice de successore ageret: neque illo mortuo, eos audire voluit, qui rationes, utilitateque humanas sequi viderentur: quamuis homines vulgari prudentiæ, cupiditatibusque dediti, factum eius reprehenderent; pertinaciæque scilicet, ac immoderato religionis studio id tribuerent. Antequam sacrum ingrederetur Conclauem, plures ille, quidam n

animo sibi proposuit, qui viderentur Pontificatu digni; neque eum, qui postea electus est, vt eius intimi deinde cognouerunt, prætermisit. sed tamē mentem suam patefecit nemini: immo Francisco Crasso Cardinali, cum intraret, quærenti, quem crearent Pontificem; quem Deus elegerit, respondit; nihilque præterea aliud. Ingressus vero, quotidianis sacrificijs, assiduisque precibus, quantum poterat, opem à Deo in re tanta petebat. atque cum & proprio, & communi aliorum quorundam Cardinalium officio, quibusdam nominationibus satisfecisset; omne demum studium, curam, operamque in eo posuit, vt Pontifex Ecclesiæ daretur, qui pietate, vitæ sanctitate, doctrinaque plurimū prodesset: qualem inter alios Michaelem Ghislerium ordinis Dominiciani, Cardinalem Alexandrinū cognouerat. nam & eum amauit, & plurimi fecit semper: & de vitæ, atque ecclesiæ suæ rationibus sæpe consuluit. itaque nulla habita ratione, quid Carafarum ille causa facere fortasse posset, qui à Paulo quarto Cardinalis esset factus quodue Pio eius auunculo parum gratus fuisset; Marco Sittico Cardinali Altempio secum adnitente, in eius omni conatu creationem incubuit, collegis qui sese ad eū applicauerant idem persuasit; & eodem cum res prope perficeretur, se eum retinuit; ne sibi forte quis eriperetur. atque ita quod volebat, Deo in primis efficiente, celeriter, obtinuit. Creatus est VII. Id^o Ianuarij anno M. D. LXVI. & Pius Quintus appellatus. Carolum in eo administrationis genere non satis peritum sese ostendisse; aut solertem, ideoque quod alij, non quod ipse mallet, euenisse, nonnulli iudicarunt. sed eorum qui diuersa sentiunt, spectatque, diuersum oportet esse iudicium. minus sagaciter, vel etiam prudenter eum curasse aliquid; & ideo non obtinuisse puta-

Pars I I I.

mus interdum; qui sibi æquo animo passus id fuerit eripi: contra, nec opinantem, & pene coactum admisisse; quod consulto sit secutus; ac non libenti solum, sed gaudenti etiam animo exceperit: id quod ijs sapissime euenit, qui perturbationibus liberi, diuina, non humana ratione ducuntur; plusque diuinæ prouidentiae tribuunt, quam humanis artibus. Illud certum est, Pontificem sanctissimum, vel cum rerum suarum iactura Carolum quæsiuisse: ac demum etiam Dei benignitate fuisse consecutum. Eius electionis causa magna fuit piorum omnium lætitia, magna Caroli probitatis commendatio: & ei Principes, Reges, priuati homines de re vndique sunt gratulati. Ipse vero tali electione lætus; nihil habuit tamē antiquius, quam vt ad ecclesiam suam quamprimum pro veteri suo desiderio, & ex Concilij Tridentini constitutione, posset reuerti: licet ei^o animi paucos imitatores collegas haberet. A Pontifice maxime diligebatur. muneribus amplissimis in Vrbe præpositus erat. Principes eandem erga illū voluntatem conseruabant; neque enim potestatis amplitudine, sed virtute nitebat: nam & Rex Catholicis Germaniæ inferioris clientelam ei tunc demum vltro detulit. Sed nihilominus secedere potius, & commissum sibi gregem custodire; simulque spiritali, ac episcopali disciplina sese vtilius exercere maluit. immo licet opportunum tempus Romæ, per singularem Pontificis pietatem offerretur, multa constituendi, quæ salutari essent toti Ecclesiæ documento, iamque nonnulla essent in manibus; immo Pontifex ipse manere propemodum iuberet: tamen reputans, quāti referret ad ceteros omnes in eo genere commouendos, primarios Ecclesiæ pastores apud greges suos, vti recenti etiam Tridentino decreto sancitū, erat, residere; debitumque illis officium coram præ-

B b 3 stare;

stare lectissimorum etiam virorum con-
 filio confirmatus; post habitis alijs om-
 nibus, constituit ad Mediolanensem
 gregem redire: concedente interim
 ea conditione Pontifice, vt proximo
 reuenteretur autumnus; qua se ille
 conditione, bona deinde Pontificis
 ipsius venia, rursus inuitat, exoluit.
 Prius verò quam discederet; Cate-
 chisimum, quem auunculi iam aucto-
 ritate iusserat inchoari, perficiendū;
 & Breuiarium item, Missalemque li-
 brum restituendum curauit. nonnul-
 la, quæ Mediolani statuerat, vt aucto-
 ritate pontificia confirmarentur esse
 cit; de quibus ipsæ pontificiæ consti-
 tutiones extant. literas quoque Pon-
 tificis obtinuit ad Principes, in quorū
 ditione prouincia Mediolanen-
 sis ecclesiæ sunt; vt rerum decretarū
 vsum, & totum conformandæ eccle-
 siæ negotium iuuarent. Quæ quidem
 omnia, vt obtinerentur, parum habe-
 bant difficultatis; cū ipse per se Pon-
 tificis ad omnes rectæ disciplinæ par-
 tes restituendas animo valde paratus
 esset; & Carolum plurimi faceret. im-
 mō verò eorum occasione, quæ Me-
 diolani confirmanda erant, plura con-
 stituit Ecclesiæ Catholice maxime
 profutura. ea quoque Carolus Pon-
 tifici; memoriam eius potius, quam
 voluntatē iuuans, monita libere sup-
 peditauit; quæ vtilia in primis iudi-
 cabat Ecclesiæ Dei. Huiusmodi fue-
 runt, quæ ab amico Pontifice Cardi-
 nalis optimè de illo meritis recenti
 creatione sibi, suisque postulauit, at-
 que impetrauit. Illud etiam in disces-
 su fecit, iam disciplinæ omnis exequē-
 dæ, maiori quam antea desiderio ac-
 census; vt nouum familiæ delectum
 haberet, eamque ferè ad homines ei
 disciplinæ, quam sibi proposuerat,
 accommodatos redigeret: quorum
 mores, ex episcopali, domo, quasi ex
 edito quodam loco ceteris exemplo
 esse possent: quique non tam gratiam
 hominum, suasque utilitates; quam

res Deo gratas, sibi que; & alijs verè
 salutare sequerentur. quæ res fecit,
 vt magna veteris familiæ pars ab eo
 discederet: aliqui etiam Mediolanum
 profecti, postea Romam redirēt. sed
 ille sibi iam, id quod necesse est, hu-
 mana omnia posthabenda constitue-
 rat, vt perfectam sequeretur episco-
 palis vitæ degendæ rationem.

Mediolanum venit, Nonis Aprilis:
 ac ad ea perficienda, quæ in prouin-
 ciæ concilio anno superiore constitu-
 ta erant, & ad ecclesiā in omnes par-
 tes, ex Tridentinæ synodi decretis re-
 ctè componendam sese cepit exerce-
 re. Iucundissima Carolus erat ea cura;
 quo tamquam ex maximis fluctibus
 in portum confugerat; non otij qui-
 dem, sed eius tamen negotij; quo si-
 cuti numquā aliud magis operosum,
 assiduumque se habuisse; ita nullum
 quoque suauius se expertum comme-
 morabat. Mirum autem capiebat ex
 eo fructum; quod ad meliorem cleri,
 populi que disciplinam, ad diuini cul-
 tus incrementum, ad domus suæ piæ
 gubernationem, non mediocres fieri
 quotidie progressiones videbat. ideo
 que tum voce, tum literis quot antea
 semper affirmauerat, fructus vberri-
 mos, quos Episcopi in ecclesijs suis
 residentes ad crediti gregis salutem
 percipere possent, tunc maximè cepit
 predicare. Diuinorum officiorū
 cultum, in Metropolitana præsertim
 ecclesia, mirum in modum diminutū,
 cepit restituere. sacrosanctæ com-
 munionis in primis frequentiam quæ
 tum per idoneos sacerdotes efficere
 poterat, inducere studuit. in eccle-
 sijs passim conciones sacras haberi
 constituit; tum in adium suarum sa-
 cello vesperi tractatus luculētos, sup-
 plicatione, musica que suauitate con-
 ditos; quo magnum ex nobiliori iu-
 uentute numerum, vt piè commoue-
 retur, alliciebat. ex primarijs viris
 conflauit præclarum sodalitiū in ec-
 clesia sancti Ioannis, cuius institutū
 esset,

Mediolanū
 reuersus
 requirit
 munerata
 sua.

CAP. X